

dr hab. Michał Matuszczyk, prof. ASP
Katedra Konserwacji i Restauracji Ceramiki i Szkła
Wydział Ceramiki i Szkła
Akademia Sztuk Pięknych
im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu

Wrocław, 03.09.2023 r.

Recenzja pracy doktorskiej mgr. Damiana Lizuna pod tytułem:

**„AN INTERDISCIPLINARY INVESTIGATION OF THE PAINTING MATERIALS
AND TECHNIQUE OF SINGAPORE ARTIST LIU KANG (1911–2004)”**
(„INTERDYSCYPLINARNE BADANIA MATERIAŁÓW MALARSKICH I TECHNIKI
W OBRAZACH SINGAPURSKIEGO ARTYSTY LIU KANGA (1911–2004)”)
**sporządzona w związku z przewodem doktorskim w dziedzinie sztuki,
w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki
w UMK w Toruniu.**

Promotor: dr hab. Jarosław Rogóż
Promotor pomocniczy: dr Teresa Kurkiewicz.

Dane osobowe i dorobek naukowo-artystyczny doktoranta

Pan Damian Lizun uzyskał tytuł magistra sztuki w 2001 roku na kierunku Konserwacja i Restauracja Dzieł Sztuki w zakresie Konserwacji i Restauracji Malarstwa i Rzeźby Polichromowanej, w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Przedmiotem pracy dyplomowej wykonanej pod kierunkiem prof. Marii Roznerskiej i prof. Dariusza Markowskiego była konserwacja i restauracja obrazu olejnego na płótnie nieustalonego autorstwa, pt.: „Wybór między bogactwem a miłością”, Druga część pracy dyplomowej magisterskiej pt.: „Tkaniny w konserwacji malarstwa sztalugowego” została napisana pod kierunkiem prof. Bogumiły Rouby. Po ukończeniu studiów Pan Damian Lizun pracował w prywatnej pracowni konserwatorskiej swojego ojca Zenona Lizuna, a w 2005 roku objął stanowisko konserwatora-restauratora malarstwa w South Tipperary County Museum w Clonmel w Irlandii. Od 2013 roku pełni funkcję starszego konserwatora malarstwa w Heritage Conservation Centre (HCC) w Singapurze.

Doktorant stale podnosi swoje kompetencje, o czym świadczy udział w aż 19 kursach i szkoleniach, np.: „The conservation of plastic”, zorganizowany przez The Institute for the Conservation of Historic and Artistic Works in Ireland, Dublin, Irlandia

(2007 r.), „An introduction to laser cleaning in conservation”, zorganizowany przez Conservation Technologies at National Conservation Centre, w National Museums Liverpool, Wielka Brytania (2010 r.), „Southeast Asian Modern and Contemporary Art”, zorganizowany przez Lasalle College of the Arts, Singapore (2016 r.), czy też „XRF bootcamp for conservators” zorganizowany przez Yale Institute for the Preservation of cultural Heritage, Getty Conservation Institute, Stichting Restauratie Atelier Limburg, Maastricht, Holandia (2016 r.).

Pan Damian Lizun jest już doświadczonym konserwatorem-restauratorem dzieł sztuki, co udowadnia znaczącym dorobkiem naukowo-badawczym oraz konserwatorsko-restauratorskim. Przeprowadził ponad sto udokumentowanych realizacji, związanych głównie z konserwacją i restauracją obrazów sztalugowych na płótnie, ram do obrazów, rzeźb polichromowanych czy mebli. Jednak w szczególności wyróżnić należy między innymi konserwację i restaurację obrazu olejnego na płótnie z 1936 r. pt.: „Portrait of Sir Song Ong Siang” autorstwa Juliusa Wentschera z National Museum Singapore (2015 r.), konserwację i restaurację gotyckiej, drewnianej, XV-wiecznej Piety, z kościoła parafialnego w Szreńsku, powiat Mława, (prowadzenie prac w 2002 r.), czy prace pozłotnicze czternastu płaskorzeźbionych, XX-wiecznych stacji drogi Krzyżowej z Ss Peter&Paul's, Clonmel, Irlandia, (prowadzenie prac w 2010 r.).

W dorobku doktoranta zwracają uwagę udziały w grantach i projektach badawczych, np. w latach 2013-2014 oraz 2019-2020 koordynował dwa projekty badawcze mające za zadanie określenie autentyczności 11 obrazów z National Gallery Singapore przy współpracy z Katedrą Technologii i Technik Sztuk Plastycznych, na Wydziale Sztuk Pięknych UMK w Toruniu i Heritage Conservation Centre w Singapurze. Jest autorem lub współautorem około 30, głównie publikowanych za granicą, artykułów, np.: „Gotycka Pieta Szreńska. Styl, historia, problematyka konserwacji dzieła”, Biuletyn Informacyjny Konserwatorów Dzieł Sztuki (2003 r.), „British Carlo Maratta picture frame: technical examination and restoration Process”, E-conservation journal (2012 r.), jak również napisany ze swoim promotorem pracy doktorskiej: „Observations on selected aspects of Liu Kang's painting practice”, Journal of Conservation Science (2022 r.). Brał czynny udział w kilku konferencjach naukowych w Irlandii (2010 r.), Australii (2015 r.), a ostatnio w Singapurze, gdzie wygłosił wykład w National Museum Singapore w ramach Heritage Conservation Centre International Conference na temat niezwykle interesujących i aktualnych

zagadnień związanych z cyfrowym wspomaganie rekonstrukcji obrazów, w tym wypadku portretu Sir Song Ong Sianga (2019 r.).

Dodatkowo, oprócz licznych prac naukowo-badawczych, konserwatorsko-restauratorskich, prowadzi także intensywną działalność popularyzatorską w prasie lokalnej i telewizji (np. w TV Channel News Asia, 2015 r.), prezentację swoich realizacji na wystawach (np. w National Library of Singapore, 2021), a także dydaktyczną, polegającą między innymi na demonstracji wybranych zabiegów pozłotniczych, jak na przykład w ramach 4-dniowego kursu dla asystentów konserwatorów-restauratorów dzieł sztuki zatrudnionych w singapurskim Heritage Conservation Centre (2019 r.).

Ocena pracy doktorskiej

Dysertacja doktorska Pana Damiana Lizuna dotyczy problematyki techniki i technologii malarskiej jednego z najwybitniejszych singapurskich artystów, uznawanego powszechnie za ikonę malarstwa singapurskiego oraz współtwórcę regionalnego stylu Liu Kanga, żyjącego w latach 1911–2004, wykształconego w renomowanych uczelniach artystycznych w Szanghaju i Paryżu. Jednym z największych osiągnięć artystycznych twórcy, o czym dowiadujemy się w pierwszych rozdziałach dysertacji, jest jego udział w rozwoju stylu malarskiego „Nanyang”, który został zainicjowany w latach 1940–1960 w Singapurze przez grupę artystów-imigrantów pochodzenia chińskiego. W rozwoju stylu „Nanyang” Liu Kang odegrał szczególną rolę, głównie dzięki wprowadzeniu stylistycznej innowacji nawiązującej do techniki batik. Twórczość artysty, jak dowodzi doktorant, jest stylistycznie zróżnicowana za sprawą nieustannych poszukiwań nowych źródeł inspiracji, eksperymentowania z nowymi technikami malarskimi, co skutkowało niezamierzonymi efektami wizualnymi, które mogły przyczynić się do - na przykład - błędnej interpretacji użytej techniki malarskiej, a w konsekwencji opracowania błędnego projektu konserwatorsko-restauratorskiego.

Autor dysertacji wskazał w dalszej części pracy nazbyt skromne, składające się jedynie z opracowań zbiorowych i innych materiałów źródłowych dotyczących twórczości artysty, w których brak jest dogłębnego scharakteryzowania warsztatu malarskiego twórcy, stanowiącego spójną całość lub omówienia wybranych aspektów jego techniki jak również użytych materiałów, szczególnie fabrycznie wyprodukowanych farb (np. Royal Talens czy Rowney). Pan Damian Lizun zatem

stworzył spójny pogląd na warsztat artysty poprzez wyodrębnienie zasadniczych cech techniczno-technologicznych dla jego najważniejszych, wymienionych w rozdziale 8, okresów stylistycznych (np. paryskim, szanghajskim czy cyklu aktów kobiecych) oraz prześledził ewolucję doboru zastosowanych materiałów, a także techniki malarskiej na przestrzeni jego twórczości. Prawidłowo rozpoznał rodzaje i sposób przygotowania podobrazii malarskich, zapraw oraz warstw malarskich, a także określił rolę studiów przygotowawczych w procesie twórczym artysty. Ponadto przeprowadził różnorodne analizy, które umożliwiły wyjaśnienie przyczyn obecności modyfikacji malarskich oraz niekonwencjonalnych rozwiązań stylistyczno-technicznych wpływających na estetykę dzieł, najprawdopodobniej związanych z kondycją zdrowotną artysty, czy też ograniczeniami finansowymi. Dokonał tego na podstawie, co należy podkreślić, często samodzielnie przeprowadzonych, bardzo obszernych badań niszczących i niszczących zbioru 97 obrazów Liu Kanga namalowanych w okresie od 1927 do 1999 roku. Badania nieinwazyjne dodatkowo uzupełniono rezultatami analiz 152 próbek włókien podobrazii płóciennych oraz 448 próbkami warstw malarskich i zapraw. Wśród nich wykonano na przykład: badania zakrytych warstw malarskich weryfikowanych za pomocą cyfrowej mikroskopii optycznej, analizy faktury rejestrowanej w technice obrazowania z transformacją odbicia (RTI), ilościowy skład pierwiastkowy w badanych warstwach określono przy użyciu skaningowego mikroskopu elektronowego (SEM-EDS). Wyniki tych badań dodatkowo uzupełniono spektroskopią w podczerwieni z transformacją Fouriera przy zastosowaniu techniki osłabionego całkowitego wewnętrznego odbicia (ATR-FTIR). Wyniki swoich badań i analiz zaprezentował w dołączonym do pracy spójnym zbiorze 11 całych anglojęzycznych artykułów autorstwa doktoranta lub opracowań współautorskich (których polskie streszczenia zamieszczono we wspomnianym rozdziale 8 i jego podrozdziałach), a opublikowanych w prestiżowych czasopismach branżowych o zasięgu międzynarodowym, takich jak: „International Journal of Conservation Science”, „Heritage Science” czy w czasopiśmie z wysokim współczynnikiem Impact Factor „Materials”. W tym miejscu należy stwierdzić, że dane o punktacji IF i MNiSW czy oświadczenia współautorów określające indywidualny wkład w powstanie publikacji powinny znaleźć się raczej w przypisach dolnych lub w załączniku na końcu dysertacji, a nie w głównych częściach opracowania. Dodatkowo do pracy dołączono 4 dokumentacje powykonawcze prac przy obrazach autorstwa Liu Kanga, w których - dzięki przeprowadzonym badaniom - dyplomant prawidłowo przeprowadził, często żmudne,

zabiegi konserwatorskie i restauratorskie. W przypadku istotnego problemu, jakimi stały się liczne autorskie przemalowania, dyplomant trafnie uznał integralność aktualnych kompozycji malarskich z autorskimi poprawkami, których jakość diametralnie ustępowała stylowi prac malarskich. Podjęte przez wykonawcę prac rozwiązania brały pod uwagę aspekt historyczny ingerencji artysty i tylko w bardzo szczególnych przypadkach słusznie podejmował on decyzję o wykonaniu ich korekty kolorystycznej, po uprzednim zabezpieczeniu warstwą werniksu, wypełnieniu ubytku i imitacji faktury. Tę problematykę restauratorską Pan Damian Lizun przedstawił szczegółowo w jednej z zamieszczonej publikacji, oznaczonej symbolem D10.

W końcowej części pracy zamieszczono 3 rozbudowane tabele, w których doktorant bardzo czytelnie zestawiał chronologiczną listę przebadanych obrazów (tabela S1) z podstawowymi danymi dotyczącymi podłoża czy też techniki i technologii malarskiej, w kolejnej (S2) wykazał składy zastosowanych zapraw, a w ostatniej (S3) użyte pigmenty farb wykorzystanych przy wykonaniu poszczególnych analizowanych dzieł artysty.

Zamieszczone dokumentacje w dysertacji (ale i w dołączonym Autoreferacie) mają odmienną zawartość i układ w stosunku do obowiązującego od końca lat 90-tych XX w. w Polsce i przypomina raczej wyciąg z dokumentacji konserwatorsko-restauratorskiej. Zawiera jednak zbiór w większości istotnych informacji, jakie powinny znaleźć się w tego typu opracowaniach. Mógłby zatem stać się przyczynkiem do szerszej dyskusji i ewentualnej modyfikacji istniejącego schematu tego tak niezwykle istotnego dokumentu.

Należy stwierdzić, że Pan Damian Lizun powinien znać różnicę pomiędzy pracami konserwatorskimi a restauratorskimi, bo często w pracy je wyszczególnia (np. s.: 15, 52, 87, 89 czy też s. 2 w Autoreferacie). Niestety niejednokrotnie posługuje się potocznym uproszczeniem, zwłaszcza tam, gdzie z treści wynika, że opisuje także prace restauratorskie nazywając je tylko konserwatorskimi. Tego typu uproszczenie - często stosowane na przykład podczas rozmów w gronie specjalistów - nie powinny mieć miejsca w formalnych dysertacjach. Podobnie dotyczy to nadużywanego w pracy wieloznacznego terminu „wtórny”, bez precyzyjniejszego określenia, jakich konkretnie warstw technologicznych dotyczy, kto jest ich autorem i jak są one datowane (np. s.: 8, 9, 43, 53).

Rozprawa doktorska, licząca 95 stron, składa się z 14 rozdziałów i licznych podrozdziałów z prawidłowo sformułowanym problemem badawczym. Napisana jest

poprawnym, jasnym, komunikatywnym i niemal bezbłędnym językiem, jednak z licznymi, nieprawidłowo umieszczonymi, spójnikami na końcu wersów. Błędnie zapisano na stronach tytułowych pracy dziedzinę i dyscyplinę artystyczną. Doktorant posługuje się bardzo bogatym słownictwem - także specjalistycznym. Spis literatury wykonany został bardzo starannie i prawidłowo, zgodnie z wymaganiami stawianymi pracom naukowym. Zawiera 35 pozycji, prawie wszystkich anglojęzycznych. Zostały one umiejętnie wykorzystane w pracy.

Konkluzja

Po przeanalizowaniu materiałów i dokumentacji dostarczonych do zrecenzowania pracy doktorskiej Pana mgr. Damiana Lizuna stwierdzam, że wraz z dorobkiem artystyczno-naukowym, organizacyjnym i dydaktycznym spełnia ona wymagania zawarte w artykule 13 ust. 1 ustawy O stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 r. (Dz. U. Nr 65, poz. 595, z późniejszymi zmianami), a także w art. 186 i 187 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. (Dz. U. 2018, poz. 1668 z późniejszymi zmianami), stawiane kandydatom do uzyskania stopnia doktora w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

Tym samym wnoszę o dopuszczenie do dalszych etapów postępowania doktorskiego.

